

ХАДААРГА, ХАЙАХСЫККА ҮЛЭ-ХАМНАС БОПШУУОСТАРЫН ТУЛА

Улууэ байхлыгта А.Т. Ноговицын салайар работай болгоё тэһилнэк олобун-дыаһагын, үлэттин-хамнаһын, кыһалжаларын билсэр соруктаах олунуу 6 күнүгэр Хайаар уонна Хайахсыт тэһилнэкүгүгэр тийһин үлэттэ. Делегацията улууэ туһааннаах тэһилтэрин салайагчылара, специалистарта сьудьяһастар. Бу иһинио маньык хабаннаах муһахтары Сьудьитта, Мырьыта, Кытаниахха уонна Улахан Куул, Түөйө ууһастактарыгар итөннө улууэ киһиннээһи “Наран” түөлбөү тэһилиттэ.

[illegible]

түш хайвхайвхайвбатын дүрхтүнийн багдлах ичхаттары кыта мөсүлүүтүгэр бийлгыт кыта 70 ичхат "Эдэр фермер" гранта киндэр багдлахын билгэрэн, бу күнүгэр сайыбыннаналарын бирбиттэр. Онууса байыар үгүсүгэр үгү хайвхайвхайв сайынналар кыттан, кытнык сүлүнү илгэр байыаннахтар эбит. Бийлгыт кыта агрокластердэр сайыннарыга эмч утумнаах үлз-хамнас кыттылаба. Онуон түш сирд, түш хайвхайвхайвбатын ичхат дун нөһилгүктүгэр тахсан споксүйүтүгэр үгү өрүттүк хамсааһын тахыбыта билгүтүгэр. Итингүк республикабыт Ил Дархана Е.А. Борисов эмч дүһүннаах тохоллору споксубутун туһунан Андрей Тимофеевич нөһилгүктүгэр кыттыл билгүтүгэр.

[illegible]

дүйсгэн тулгарар туһунан туурорсубуттара ырайтат. Ол баға санаалара билаалта килтирилтэн, үлэтэ-хамнаһа садаланан эрэрлгтэн эсди болгумар.

Салгыы улус баһылыгын делегацията социальный-культурнай суолталаах объектарга сырытта, үлэни-хамнаһы көрдө. Ол курдук оokuолада, уһуйаанна, специалисттар олорор уопсай диктезиргэр, спортивной гыта, нэһилиэк музейыгар үлэ-дэх тэрилтэн эрэрин биһиксэ, аардыр спортивной саалаларын а үгүс үлэни ыһпыллар. Оһөн-эргэ тымыһыаһын тулуппат ол сыһыһыт, дыарыктанарга субуйа тэрилтэбит. Нэһилиэк А.А. Степанов

ийгнэн, нэгилжээ биш сүүн
хүлалга- юуни специалистары
улаш хаяачийны боптуруша.
арга тутулубут нэки эгэстээх
хатэрэ хамсаан, хаарбах
т, ону тэнэ алуэ тымныи.

балек салгыы Хайхасьноз
ийсэт, хайхасьтарынан арыс
сырыттылар, үлөиттэри кыт
Улуу баһылыга А.
"Чурагы" ТХПК быраб
директэро А.Н. Ариак
аһылыга В.В. Прудсый ары
тыттылар, үлөлар усулбууай
ай-техическый өтүтүн
тургутун кердүтөр. Салгы
П.Н. Коженов уонна ОИ
салайар баһынай
баларыгар тийсөн үлөиттэри
өн көпсөттүтөр, туск-хайлах
былааннанан үлөтин
ын биелеститэр. Бу ферма
хайхасьтыба хабсоон 100-тэ
уу кыстанан түрүсөр. Нэһилтэ

[illegible]

Музыкага аспапты сыта улуус үрдүгүн ытылгыбыз үлүн-хамнаабы билгиленирген барсаң, нөһүлүк олохтоокторун ыйгытыларын, санааларын ийиттир. Олууса нөһүлениннэ сүрүннөң, эмнө гаас кайрынгигэр, онно көрүлгөр субидия боппурустарыгар токтоотулар, билигытары бөбөгүтүүгэ, шикс-регулятордары туруорууга этилгөрүн килгүрдүлөр, нөһүлениннэ ийэр уу боппуруоһа-сыгыгык турар кылга, онон Арыллагаа күүлү олохсугарга билиннэх үлүн-хамнаабы тэрийгэрэ турурустугар. Маны тэң урут-уруктутан көбүлүлгөр уһууан сага дьегин туттарыы боппуруоһа бу да сырыга умнууга хаабага. Көбүлүлгөр кытылгыштарыгар аныан тутулгар дьөгү састарынан учуоттаан, уочарат балаһыаннатын чоһулуурга этилгөр. Гектар сирин аныгы туһунан сага кириккээк оокон тула күүн ис хоһоонноок көкөтөи боһула. Улуус баһылыга Андрей Тимофеевич уһаайбалары, оттуур хөдүһалары, мөһүлгөн сирдэри докумунанатыга, картага килгүлгөрүгэ нөһүлгөр туһааннаах специалистарын кытта сөһлөһөн үлгүлгөрүлгөр, ыам ыйгыр дьүрү докумунанары чөкөтөн, бэлэм онороллоругар сорулахтаа.

Делегация салтты өскүсүл музейин үстүн-хамнаһын билистэ, аара, тиннэн илэң, Диринг өскүсүлэтин иһилэң үстүлүкүлүк, бу күнүлүгү өлхө күнүлүгү тулар бизнес-инкубатор сана объектын көрдө.Халдар, Хайахсыт нэһилүкүлүгүлүк быһылыбыт муннах боппуосутара боротокүлүгүлүк тинилэң, улуусна салтты үл-хамнах хайахсытарын торумнаһына төһү боппуосутара.

Андрей ЗАХАРОВ

Был задан вопрос

**“ТОЛОН (БАХСЫ) -
“ЧЫАППАРА”**

Министерство транспорта и дорожного хозяйства
Республики Саха (Якутия) информирует:

В 2014 году для ликвидации чрезвычайной ситуации в Чурапчинском улусе по Решению КЧС №11 от 11 июля 2014 года приобретено 5 водопропускных труб диаметром 1,0 м общей длиной 30 п.м. на сумму 1,0 млн. рублей, выделенных из резервного фонда Правительства Республики Саха (Якутия). По согласованию с населением МО «Бахсытский наслег» Чурапчинского улуса фактически установлены одна единица трубы и выполнены работы по укреплению основания дамбы и трубы из бутовых камней с профилированием трассы. 4 единицы труб установлены на автомобильной дороге Чурапча-Арылах. Подпритчик ООО «Чурапча-Ангосор».

На содержание автомобильной дороги от 110 км федеральной автомобильной дороги «Кольма» - до села Чыыппара в 2015 году из средств Дорожного фонда Республики Саха (Якутия) выделено 2 004 тыс. руб. Средства освоены в полном объеме. В 2016 году по плану дорожных работ Республики Саха (Якутия) предусмотрено 2 122,99 тыс.руб. Подрядчик ООО «Дорожанин».

На содержание автомобильной дороги «Топон (Бахсы)» - «Чалпаташ» в 2015 году выделено 377,89 тыс.руб.

В 2016 году предусмотрено выполнение работ по обследованию, инвентаризации, паспортизации, разработке проекта организации дорожного движения и проектной документации на ремонт участка км 7+350 – км 7+700 автомобильной дороги «110-й км ад/д «Большая» – Чыгышар». По завершению проектно-изыскательских работ, при корректировке плана дорожных работ на 2016 год, будет рассмотрена возможность проведения ремонтных работ на данной автомобильной дороге.

Заместитель министра С.Н. ВЛАДИМИРОВ.

Спорт

ҮТҮӨ ҮГЭСКЭ КУБУЛУЙБУТ КҮРЭХТЭЭНИЙГЭ

Олуяну 6 күнүгэр А.И. Федотов аяныан спортивний комплекскка XX-с Мингиары ооньнууларын көрсө, улуу трийлгүлүрүн профсоюзтарын спартакиадага ыытылына.

Барьта 11 хамгаанда сэтгэ спорт көрүнэр калында. Минна 350-ча куракшэзэччи хабылш, биирдийлэон уонна хамгаанданан бастыыр ийин күрэс бэлдэастылар. Спартакиада үөрүүстөк аһылыыһылар улуус тэрилтэлэрин координационнай сэбиэтин председателэ Е.И. Давыдов спартакиада кыттыылаахтарын ээсэрэстэ. Манньк куракшэни Чурапчы улуунугар спорт сайдыытын пропаганда А.К Софронов сырык аһын үйүлүтэ, үгө үгэсэ кубулуйан 2013 сытан ыһылар.

Күрөктэниптер ус сириген ылыттынылар. Ол кур-
к саваабол, дубец, кенег тардылыта АИ. Федотов
тыгын спорткомплекса, "Манчаары ооннууларын"
таһыаннаагылар олокур, сага кыргытток, коруттор
емикка, хабылык огу тэги огуол тэниги уонна са-
амма АК Софронов аатын спортивай комплекса,
тыг күрөз "Боотур Уус" стадионугар солортуула
ылыттыгылар таһыг бусулар.

Бары көрүнүгүзгө күчүткөч хамандыны туураан, ирээк үлгүлүгүзүн идаткөч сойууна икки көрүнүгү, ирээк, түөрт көрүнүгү иккөө булган, уопсай түмүкө 21 тукусулаах бастакы миңтүннү ылары ситиста, ишлөмүнө, көңөрүлгө сылдыар кубогунан, барзалалынна. Иккис миңтүннү олж-дынаах, мунаалыый ханайыктыба хамандыта (пред. И.Г. Садыков) ылаа, үлүс миңтүннү машир инниин күөнтө, ирээк, актыл-былай позициялаах Ойлуунунаах, агро-экономика (пред. М.Г. Ефимов) хамандыта тигиста.

Курягсзгын тэрвэйнээс хийлгэвчлэлтэй АИ-
сатов ахын спортомплекс директорыг Д.В.
оровы, "Айулыг" дуулубунай хийлгэвчлэлтэй
С. Лылайна, курягсзгын кылабынай суулуулар
Н. Кривошапкина, бийривчлэлтэй курягсзгын
р улуус тэрлэгсзгын профсоюзтарын
ориндаскын сэгитин ахыттан динг мэхлэлтэй
портзго.

СОВЕТ ЖЕНТИНСКЭЙ

Хасратысыңа Аюулуңдай Милосердлулукка!

Администрация ЗАКАРПАТ

САНАА УТАХТАРА...

Пионер баһаггайдыра
А.Ф. НОГОВИЦЫНА

М.Д. ЛЯЧКОВСКАЯ,
Е.П. СТАРОСТИНА, А.И. ДАНИЛОВА,
педагогический университет

УЛУУСКА КИИНЭ САЙДЫТЫН ИСТОРИЯТЫТТАН

Чурагчы улууһутар кинигэ сайдылгытын историгыта Саха сиригэр биһир бастаагы мээстэбэ тулар. 1930 сыллаахха бастаагы саҥата суох кинигэ көрдөрүлүбүтэ. Ити кинигэтэн сэттэ сыл буолан баран, саҥарар кинигэ дьэ, абыаллыллыбыта. Очолорго бастайааннай үгэлиир киниустановакалар суох буолаллар, урукку кинофикация управлениытын илгичерэ Владимир Давыдович Бочан Дьокуускайтан кэлэн көрдөрөрө. Кини 1939 сыл күлүнүтэр бастаагы киниустанова үтэбэ кирибитэ. Онно бастаагы киномеханигынан Н.В.Творской үтэлибитэ. 1940 с. оройуонга бастаагынан кинигэ отдела тэриллибитэ. Сэрин бэтэрээнэ Алексей Трофимович Макаров ахтылгыттан көрдөххө, 1944 сыллаахха Ытык Куулэ саҥата

Сүүх хийгээд хөдөөдөр
 юниомеханикстар бийр ийлаах
 курстара аһыльбыг Кийн онно
 баран үерэмийг: Үерэун бүтэрэн,
 көрдөрөр аһал алгараалтаах, бийр
 кийнлэлэх Чурагчыглар кэлбиг.
 Кийн аара, Черкескыг уонша
 Кийыга тохтоон, халааһаа оһох
 эркиннээр тыктаран илдэ иһэр
 кийнлэтин көрдөрбүт. Огтон бэй-
 тин оройуонугар бийр бастаалан,
 нөһилэктэри кэрийн кийннэ
 көрдөрөр түбүтэр түһөр. Оһору:
 "Төгө да санга сүүкун ийин,
 нөһилоннөһо оһус көрөһөн көрөрө,
 аһынара, үерэр-көтөрө," дийн
 аһтар. Кийн сэрнэгэ сьлдан
 бааһырбыг ийитигин кэлтинг-
 кийннэ, ангарын бэрэ эркинлэ-
 сыранан дийн туһугар күйлэтин
 үсүлэбиг. Алексей Трофимович
 ити курдук муһуһан, бийр ийга
 оройуон нөһилэктэрин ангары,
 огтон ийэс ийылар ийэс ангары
 кэрийн көрдөрөрө үһү. Оһуһорго
 колонөн айланһара. Оһуһутун ий
 аһын почтагин Тьгтара ийлаара.
 Алексей Трофимович 1945 с.
 Дьокүүскайга саһтарар кийннэ

көрдөрөр киномеханиктар бияр сыллаах куурустарыгар үөрэнэ киирбэтэ. Ону ситиһиниэскиэти бүтэрэн, 1947-1949 сс. оройонто старшай киномеханигынан үлүөбүтэ. Бастагы категориалаах специалист аатын ылбыта. Республикагабы Бочуот дуоскалыгар таһаарыстылбыта. 1953 с. иээн киноустановка эбиһигэ, оройонна барыта 7 киноустановка бияр бусубута. Кинигэр сыллаагы быһааныара 166-200 солкуобайга тэннэлэрэ. Аҕа дойдуну көмүскүүр Улуу сарни батэрээн Алексей Дмитриевич Каргузов 1946 с. сарнигэн эрэллэн кэти барыа киномеханиктары бөтөмнүүр Дьокуускайдаагы учууһиҕа үөрөнө, 1953 с. дойдутар Хаптыга киномеханигынан үлүөбүтэ. Катин кинигэни көрдөрөр аппаратуралары өрөмүөнүөһүн куурусун бүтэрөн баран, 7 сыл кинигэ аппаратураларын өрөмүөнүкүүр маастарынан барыта 23 сыл үлүөбүтэ. Бастагы киномеханик маастар быһылытыан улхантык ытыктанара. "ССРС киномеханигытын туйгуна" аат иһирдэһибэтэ.

Анал үөрэхтээх инженер-механиктар 1955 сыттан үксүн барбытара. Кинитэр 11 кхуоһу, 30 производственной участистары хаанчыйбытара. 1951 с. кинификация отдела тэриллибитэ. Начальнигынан Екатерина Иннокентьевна Оксесова атаммыта. Кини кинигитэн Василий Прокопьевич Гулевс үлэстэбитэ. "Очолорго кини көрдөрүүтэ

ыраган эгэ. Электрчество суох буолуш, уот биэрэр мотордарын, бензиннэрин, кинигэлэрин сулуутан, алынган томо сыһан көрүрөөллөрө,"-диэн Николай Петрович Кондратев ахтар. Николай Петровичы кытта Василий Иванович Яковлев сыһы-ыкпыта. 1951 с. оройуон кавинизэр

спешнаарга үзлэйнхэ
анаабылгара. Никслай Петрович
үчүгэй үлэстэк специалист
быылылганын республикада билгэн,
Алпарга Халыммага кинофикация
отделын начальнигынан анганан
1953 с. саас барыта. 1953 с. улуус
кинетин үлэнтигэр 1106 тегул
кино көрдөрөннөр, 84,42
көрөөчүнү халпылгара. Ити сэл
оройуонаады культуура диктигэр
357 кино сеанса көрдөрүлгөн,
45,832 көрөөчү сыйлыбыл. 1954
с. ОКД-гэр 186 кино сеансара
көрдөрүлүбүттэр. Онтон оройон
үрдүнөн 592 кино сеансара
көрдөрүлгөн, 25335 киши
халылыбыл. Үчүгэй үлэстэк кино-
механиктарынан С.К.Лытов,
В.И.Юковлев аягтаммылтар.
Никслай Петрович Кондратьев
Чурапчыга культуура отелылар
кино үлэнтигэр солбулар сыйды-
сыйлгэн аяган Халымматты
көбүтэ уонна 1959 с. дикти б
дусхунаага спорбута. 1959 с. кино
техникумун бүтүрбл Егор
Михайлов Гүлөс киши онтулар
анаммыта. Никслай Петрович
кинони өрөмүөнүнүр маастар
буолбута. 1958 с. адыс кано сыйлар
киноустановаалар тэриилбигтэра.
Кино үлэстэ культуура диктиренин
салаалар буолблут.
Кинемеханиктар культуу үлэнтигэр
тэптэ сыйдылалара. Е.М.Гүлөс
уонна Н.П.Кондратьев кэблбт кино-
игэри бөрөбөркөлгөн баран,
тыаларгаыйагылар, адыаммытын
онороллоро. Кинемеханиктарынан
Алексей Трофимович Макаров,
Семен Семенович Борисов,
Екатерина Еремеевна Дьячкова,
Илья Петрович Максимов, Алексей
Дмитриевич Каргузов, Дмитрий
Дмитриевич Носов, Егор Петрович
Харитонов, Василий Петрович
Михайлов у.д.а. уфуннук
үлэстэбигтэра.

1961 с. оройнонна 18
киностановка баар буолбута. Үл
хомуурун билинэ 58.200 солк.

көрөөгүнү хабылы былаана 320
тылыынча килизо тийбитэ.

1963 с.Талта Чугарты оройуоннара холбоһон, 35 стационарнай, 25 көһө сыттар киһинэ көрдөрөр установкалар баар буолбуттара. Бу сыт культуура үлөһүтөрүн II-с республикаларга сыэтэрэ буолтуба. Саха АССР Урдук Сэбиэтин Бөлүөтүнэй грамотатынан Мындабайы кыно-механика Дмитрий Иванович Нев наараадаламмыта Кинногөрдөх күнүгэр, сезаны онорууга уонна көрөөчүлү хабыйа быһааннаштара. Оройуон үрдүтүн үбү хомуйуу быһаана үлүгэр, тусбаг буолтара. Ол да буоллар, киһинэ үлөһүгэрэ республикада быһааннар кэсэлэригэр сытталлара. Сүүн сөрүктар-тыа сирин үлөһүтөрүн киһинэн 100% хабыйа. Ол иһин кыра дэрибиг-лэргэ, ыраах производственной участантарга кинобулкалары, мотуорга холбоһон үлөһүр булкалары баһарынай ирдэбилгэ эппиэттир тыла онорор үлэстэммиттэ. Уло баһын уопу-тун киллөрөн, контроллера уонна кассира суох үлөһүтүн киһити, араас киһинэ фестивалырын, юниекторейдары үлэстэти, көрөөчүлөр конференцияларын ыһыты ирдэбилгэ.

Кинемеханиктар
гофилонилээр очуотгарын
тэрийн бүлбүттара. Дыонор
багаларын уонча этилэрин
ууоотгаан үгөлнөр сыйлац, ити
иртэнилтэрэ. Ордух үүгүйдик
Мылдыдаайы кинемеханига
Дмитрий Иванович Ноев, оскула-

ийтэргисэтгээд киноустановад Н.П.Кондратьев, оройгоор кинон дээр Е.Е.Дьячковский, Ыйхь Култан дээр Н.Г. Большаков үзэгчидтэй.
“ДИ.Ноев слоготок радиозульн ан арав кино рекламаларын, урьтгалууд бичрээ. Кино нь хоёонд нууцлалыг бичлэг хөрөөчүүдтэй тусбаастаа.

Кинизэ юм сылдырын, ким сылдыбатын кӱрдӱрүү дуоскагытар таһаарара. Ыраак учаастак үлӱһитэрин транспорһан тастары, кинизин керӱлӱрүн хааччыһара, - дии аһара очокторго культуура отделын салайбы, СР үтүлүк учуутала Николай Иванович Дьячковский. Кини салайар юмугэр киниз ситимизэр Кирп Герасимович Словес, бухгалтерьян Иннокентий Дмитриевич Егоров үлӱтӱбитэр. И.Д.Егоров 1950-1953 сс. сройунаагы кинофикация отдела бухгалтерьян, онтон культуура уонга киниз жалбоһоннор, культуура отдела бухгалтерун кини, 1963 сытта дьери старший бухгалтерьяннан аһанан үлӱтӱбитэ. "1967 с. бастаан пердвизнойою характеристиках, иккэн-үс сыттан бӱткэ бастайагыныи юсти экһанааһы

кинжустановиктар бээр буолулар. Билигин оройуонга 36 кинжустановка, он иһигин 26 стационарнай кинжустановка бээр, 56 киһи үлэлиир. Онтон кинжустановкага-49. Киһилэр ортолоругар 14 бастаы, 35 нэһэс категориялаах кинжомеханиктар, 8 коммунистическай уюу удурдустары бааллар” - диир “Чурапчы оройуонга Саха АССР 50 сылыгар” диир брошюрада сурулла сылдьар. 1968 с. бастаы кутит элэриэххэ кинигени оройуоннаагы культуура дьютин саалапалар көрдөрүү сааламмыта. 1971 с. “Маарыскай” кинжостар оройуоннаагы культуура дьютин бастаылар аһаһыбыта.

Дээ, илчүүдүүд бичигч оролцуулгуудыг кинээ сайдлыг сагалалмыг. Салтыг кинээ сайдлыгын уонна бастын үлсүк кинемеханиктар тусгарын кинээ талүү үлсүктэрэ улуусут халыгтар суруйн илсүктэрэ дигн эсээн.

МА. ПЕРАСИМОВА-
СЭНЭЭРЭ

БАЛЫК КЫҢАР ДҮЛҮН

Бишини, хоту дойдуга олохтоох
дзон, биир олуе себулүүр астаахыг.
Ол тоннуу кыһыллыбыг өрүс
батыа.

Тогт бэлэги кыһыы бойгоз туста искусство буолар. Хоту дикси нылбөк-тэригэр уурунан, утары бэйэлэригэр быһаҕы тардан кыһаллар. Огтон биһиги, үкүң, сиргэ зуран үлөттэн кыһабыт. Ол эрэн, чуолаан кини оройу-он эр бэртэрэ сатаан бэлэги кыспаса төкүнүтэ сылдьан “дыабылааһын” буоларын бэрэз билэбит. Бэлэги кыһаары сиргэ уурбут кыһааппыт хайыһнааһына, кыспыт тооромтобут муостаҕа ыраахха дьэри көтөбүтэ,

атын омуқ дыно көрөрүтэр, аһыах баада
да сүтэр бөрүкүтэ суох көстүү буолу-
онтоах.

Онусаа биир дайдуулахпыт Николай Семенович Дьячковский мааньлаах аспытын аспырга аналлаах, бэрт туһалаах торили онорон таһаарда. Николай Семенович бэйэртэ быраас, медицинскэй наука кандидата, ХИФУ медицинскэй институтун доцента, Онон санитария уонна гигиена боспурдуостарыгар чугас киһи, олус собулур амтаннаах аспытын аспыргымаабытын, өссө үрдүк таһымнаа таһаарда. Ойууга көстөрүүнүнэн, баһыга кыһар дүлүг киһи тобугунан,

нэгэн үеийнхэн – аллагаа нүүрлэх гяна эрбэмийг тэргэлтэ уурагт усна тон бэлгэ кыларга аналлах. Дүлүт хамсаабатын тулутар, тобук ис өгүүнэн хам тутан кыбытар гяна анал тутаахтах. Лобзигынан, эрбийнэн тутта үерүйх күйн ышыраагпакаа онгорор тэргэлтэ эбил.

Мааны, күндү астын – тог балыгы сың сым курдук тутан, биір дойдунашкыл мыңдыр сүбөтүн быланан дийбэ, остолубойдарга, кафеларга маннык “Балык кынар дүлүнү” оғостубун, амтаннаах астын дьолунук астыңың.

Афанасій ЗАХАРОВ.

